

Zsúgyel János:

Emléklapok a miskolci evangélikusság II. világháborút követő éveiből (1945-1964)

A miskolci evangélikusság mintegy öt évszázadon keresztül jelentős szerepet játszott a város történetében. A gyülekezet történetének dokumentumokkal alátámasztott két évszázados eseményeit alaposan feldolgozta a Várhegyi Miklós és Szebik Imre szerzőpáros¹. Az 1983-ban megjelent kiadvány azonban – érthető okokból – csak korlátozott terjedelemben és visszafogott hangnemben foglalkozik az 1945. utáni eseményekkel. A legújabb kori egyházüldözés eseményeinek ismerete azonban elengedhetetlen, ha meg akarjuk érteni, hogy a miskolci evangélikusság történetében a több mint másfél évszázados, lelkiekben, lélekszámban, kisugárzásban és anyagiakban mutatkozó gyarapodást és terebélyesedést miért követték az elmúlt évtizedekben a fogyás és hanyatlás jegyei. A Miskolc város közéletében aktív szerepet vállaló tetterős evangélikus polgárok gyülekezetéből mára lélekszámban és erejében erősen megfogyatkozott, befelé forduló hitközség lett.

Ez az írás a Miskolci Evangélikus Egyházközség irattárában fellelhető dokumentumok alapján kísérel meg a háború utáni másfél évtized történetét rekonstruálni. Nehéz dolog meghatottság nélkül olvasni ezeket az iratokat. Mennyi bölcs gondolat, mennyi őszintén szolgáló akarat, mennyi reménység, mennyi újrakezdés! A körülmények szorító fogságában tevékenykedő elődeink hitéből és cselekedeteiből ma is bizalommal meríthetünk erőt. De keresztényként legfőbb reménységünket a történelem Urában, Jézus Krisztusban találhatjuk meg. Abban a bizonyosságban, hogy mind magunk, mind elődeink életét nem a vak véletlen, hanem a veszteségeinkben, hiányainkban is gondot viselő kegyelem irányítja. Bízunk abban, hogy az Egyház Ura fogyatkozásainkban és erőtlenségünkben is mellettünk van és az újrakezdés, az új kezdet örömét készíti elő számunkra.

A dokumentumok olvasása reménység szerint lehetőséget nyújt a gyülekezet életében befolyásoló szerepet játszó lelkészek és egyháztagok alakjának újbóli felidezéséhez, s ma már az események egykori tanúi és leszármazottai is kellő távlatlaltal tudják szemlélni akár saját szerepüket is a történelem alakításában.

A miskolci evangélikusság a világháborút követő években

A gyülekezet élete az 1944. évi ostrom után viszonylag gyorsan konszolidálódik. Duszik Lajos főesperes-lelkész, valamint a vallástanító lelkészek híveik sorsában osztozva helyükön maradtak. Bár Bruckner Győző, a gyülekezet felügyelője a megszálló csapatok elől külföldre távozott, majd visszatérését követően 1946-ban lemondott tisztről, a gyülekezet vezetése tette készen áll hozzá a háború ütötte valóságos és lelki sebek gyógyításához. A templom épülete jelentős kárt nem szenvedett, de a gyülekezeti terembe beköltöző orosz katonák a könyvtár

¹ Várhegyi Miklós-Szabik Imre: A Miskolci Evangélikus Egyházközség története 1783-1983. Kézirat gyanánt, Miskolc, 1983.

állományában jelentős pusztítást végeztek. Az itt berendezett katonai pihenőhely és mozgóképszínház a gyülekezet békebelihez hasonló pezsgő életének kibontakozását gátolta. Majd egy éves kényszerű társbérlet után 1946. februárjában közölhette az egyháztanácsi jegyzőkönyv, hogy „Isten kegyelméből az egyházi épület megszabadult az orosz katonai megszállás alól”.

Az egykor az egyház anyagi forrásainak megerősítésére épített Hunyadi utcai bérház is újabb bosszúságok forrásává vált. Az inflációs időkben gyorsan elértéktelenedő lakbérek nem fedezték a háborús károk helyreállításának költségeit, s anyagihiány miatt a renoválásra felvett bankhitel felhasználása is akadozott, bár ennek visszafizetése a háborút követő hiperinfláció miatt később nem jelentett nehézséget a gyülekezetnek. A Luther-udvarral szembeni téren sebtében kialakított szovjet hősi emlékmű építése során eltömítették a csapadékelvezető csatornát, ezért a bérházak pincéjét az esőzésekkel követően rendszeresen elárasztotta a szennyvíz.

Jelentősebb hátrányt okozott a háború előtt örökségként a gyülekezet tulajdonába jutott 400 holdas vattai földbirtok elvesztése.

A birtokon gazdálkodó bérlő az 1944. évben az egyháztól felvett terményelőleg összegével nyugatra távozott, a helyi lakosok pedig a földosztás lázában művelni kezdték a gazdátlan földet. Hiába érkezett a helyszínre a gyülekezet tagjaiból kirendelt vattai birtokbizottság, hiába utazott a gyülekezet lelkésze Budapestre Pártay Tivadar országgyűlési képviselőhöz, sem a föld után járó bérleti díjak érvényesítésére, sem a birtok visszavételére nem kerülhetett sor. Az érvényes jogszabályok alapján lakás- és iskola-fenntartási indokkal csereingatlan igényét is benyújtotta a gyülekezet, de az ingatlanjuttatás éveken keresztül lebegő kérdését nem sikerült dűlőre vinni, s az egyháztanácsi jegyzőkönyvben rögzített 1948. évi bejegyzés alapján felkérték a gyülekezetet, hogy az akkoriban már időszerűtlen kérdést tovább ne bolygassák.

Így a gyülekezetet mind bérháza, mind birtokai jövedelmétől megfosztották, s ezután hosszú időre arra kellett berendezkednie, hogy kizárólag hívei áldozatkészségére támaszkodjék, hiszen az egyház és az állam közti egyezmény alapján járó fokozatosan elértéktelenedő államsegély jelképes összege az anyagi helyzetet lényegesen nem javította.

A gyülekezeti létszám, ezzel együtt az egyházfenntartásra kötelezhető egyháztagok összeírása ezért elengedhetetlenné vált. Erre 1948-ban került sor, az akkoriban 70 ezer lakost számláló város népszerűségi listája alapján. A számbavétel alapján 2967 fő evangélikus élt városunkban, melyből 1656 fő egyházfenntartót írtak össze. A gyülekezethez tartozó dél-borsodi missziós terület lélekszáma 363 fő volt.

Megállapítható tehát, hogy az 1900. évi 2434 fő evangélikussal szemben az evangélikusság száma még növekedett is. A trianoni békediktátumot követő felvidéki betelepülés következtében 1920-ban 2784 fő volt a miskolci evangélikusság létszáma, s az 1948 évi összeírás újabb gyarapodásról ad tanúbizonyságot. Ennek okaként a természetes gyarapodáson kívül a II. világháború utáni magyar-szlovák lakosságcsere és a vidéki lakosság városba áramlását lehet megjelölni.

Sajnálatos módon a népszámlálás felekezeti hovatartozásra vonatkozó adatkérését eltörölte az ateista államvezetés, így csak az egyházzal aktív kapcsolatot tartókat tüntetik fel a későbbi évek összeírásaiban, melyek jelentős számbeli fogyásról tanúskodnak. Így a városba betelepült evangélikusság sorsáról csak találgatásokra vagyunk utalva. Itt élnek ma is közöttünk elvilágiasodott, egyházilag közömbös

tömegként, esetleg a vegyes házasságok elszívó hatása vezette őket más gyülekezetekbe, vagy a Felvidékről az ország belsejébe vezető út egyik állomása volt csak Miskolc?

A veszteségek nemcsak anyagi alapjaink porladásában, hanem a mozgástér szűkülésében is jelentkeztek. Az új államvezetés az egyházak közéleti aktivitását csak a világháborút követő első évek koalíciós kormányzása alatt vette tudomásul, a kommunista diktatúra módszeresen igyekezett kiszorítani az egyházakat a társadalom peremére. Először az ifjúsági munka és az egyházi töltésű egyesületi munka korlátozása került napirendre. 1947-ben megszűnt az Evangélikus Diákszövetség, majd a Luther-Szövetség fejezte be kényszerűen helyi aktivitását. Az Evangélikus Nőegyletet 1948-ban még csak alapszabályának Belügyminisztériumi vizsgálatával zaklatták, 1950-ben azonban már feloszlatták, vagyona a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége részére kellett átadnia.

A lelkészi szolgálat gyülekezeti alkalmakra történő visszaszorítása is bekövetkezett, ennek keretében 1950. februárjában leállították a fogházi szolgálatot.

Feltehetőleg a fenntartásából kikerülő oktatási intézményekkel veszítette legtöbbet az egyház. A Tanítóképző és a Jogakadémia közvetlenül az iskolafenntartó Tiszai Egyházkerület vesztesége volt, de gyülekezetet is fájón érintette az iskoláktól, az evangélikus egyház egyik legfontosabb missziós terepétől, a tanulóifjúság lelkének ápolásától történő elszakadás. A kötelező iskolai hitoktatás megszüntetése egyben a vallástanító lelkészek létalapjának fokozatos lemorzsolódását is jelentette. Így a háború előtti 4 fős lelkészi karral szemben az 50-es évek közepére a gyülekezeti lelkész mindössze a városban élő nyugdíjas lelkészek alkalmi segítségére utalva pásztorolja a gyülekezetet.

A felsorolt veszteségek és szorongatások közepette is pezsgő élet folyt a gyülekezetben. Ezt jelzik a fél évtized során megünnepelt évfordulókhöz csatlakozó ünnepi alkalmak. Szinte fel sem ocsúdott az ország a háború pusztításából, 1946. februárjában Luther Márton halálának 400. évfordulóján tartottak ünnepi istentiszteletet. 1947. október 26-án a templom építésének 150. évfordulójáról emlékezett meg a gyülekezet, s emlékezetes az 1848-as forradalom és szabadságharc 100-ik évfordulójának emlékére rendezett díszközgyűlés, melyben a háború után lassan magára találó magyarság országos ünnepségsorozatához kapcsolódóan az egyház is kinyilvánította elkötelezettségét a társadalmi haladás mellett. Egyéb alkalmak is kínálkoztak, s a gyülekezet - utólagosan is vállalhatóan - nem zárkózott el az új hatalom értelmes törekvései mellé állni. 1947. augusztusában ima-összejövettel tartott a 3 éves terv sikeréért, mely az aktuális propagandától függetlenül is az egész magyar nemzet tenni akarásáról tanúskodott. 1949. decemberében a gyülekezet támogatta a javaslatot, hogy Sztálin 70. születésnapjának méltó ünneplése alkalmából engedjék haza a magyar hadifoglyokat a fogságból.

Így a világháború utáni első fél évtized az élni akarás és tettvágy jegyében telt el, s az anyagi gondok ellenére a gyülekezeti élet reneszánsza következett be. Nem volt ez magától értetődő folyamat, hiszen az egyházak mindegyike szűkülő mozgástérrel rendelkezett, s aktivitásukat gyanakodva szemlélte az államhatalom. Meg kellett küzdeniük az egyházat az előző, igazságtalan társadalmi rend támaszaként beállítani kívánó politika vádaskodásával, hívei közömbösségével és egzisztenciális okokból is fakadó félelmeivel. Az egyház és a miskolci evangélikusság élni akart, s megmaradt hívei áldozatkészségével új, biztató kezdet elé nézett.

Ekkor következett be váratlanul az egyházközség lelkészének eltávolítása a gyülekezet éléről.

Duszik Lajos lelkész eltávolítása a gyülekezet éléről

Az egyháztanácsíratok sorában majd fél éves szünet árukkodik arról, hogy a gyülekezet pásztor nélkül maradt. Duszik Lajos lelkész 1949. évről szóló 1950. március 10-i beszámolóját követően 1950. szeptember 14-i keltezésű az egyháztanács üléséről szóló következő beszámoló. A két irat között telt el a gyülekezet történetének feltehetőleg legmozgalmasabb fél éve, írásos dokumentum azonban ebben az időben nem keletkezett, vagy ha keletkezett is, nem helyezték el az irattárban. Így csak a későbbi dokumentumokból rekonstruálhatók 1950 nyarának eseményei.

A fenti rendkívüli egyháztanácsíraton nincs jelen a gyülekezet elnöksége. A levezető elnökség Moravcsik Sándor esperes és Becht József egyházmegyei felügyelő. A jegyzőkönyv tanúsága szerint 18 fő vett részt az ülésen, ennek ellenére Vonga László másodfelügyelő megállapítja a szabályszerű összehívás tényét és az ülés határozatképességét. Ezután az elnöklő esperes bejelenti, hogy az 1950. július 20-án kelt minisztériumi irat alapján Duszik Lajos nyugdíjazása miatt a gyülekezet lelkészi helye 1950. július 1-i hatállyal megüresedett. Egyidejűleg bejelentette, hogy a lelkészi állás betöltéséig Smid István nyugalmazott esperest bízta meg az egyházközség területén a lelkészi szolgálat ellátásával. Elismerte, hogy a "váratlanul jövő nyugdíjazás" ténye aktív és érdemdús férfit érint, így egyedül a 40 év feletti szolgálat ténye indokolhatja a nyugdíjba vonulást.

A szűkszavú jegyzőkönyv nem rögzíti a bejelentés által keltett hangulatot, utal azonban arra, hogy Duszik Lajos gyülekezethez írt levelét a szeptember 17-ére összehívott közgyűlésen felolvassák majd. Ebből a rövid utalásból következtethetünk arra, hogy az egyháztanács, vagy egy része már tudott arról, hogy az esperes bejelentése a nyugdíjazás tényével kapcsolatban csak nagyon szűkszavú tömörítése az eseményeknek. Arra nincs adat, hogy a gyülekezet a ténylegesen 1950. június 22-én bekövetkezett lemondását követően mikor találkozott a gyülekezetből néhány hétig távol levő esperessel, s a távollétével kapcsolatban milyen forrásból, s mennyire értesülhetett. A későbbi események azonban valószínűsítik, hogy a tanácsstalanság nagy lehetett, s ez a későbbiekben nagyban táplálta a bizalmatlanságot a gyülekezet csoportjai között, s forrása lehetett a későbbi vitáknak és indulatoknak. Mindenesetre az egyháztanács kiküld két bizottságot a lelkészválasztó névjegyzék összeállítására, illetve a díjlevél aktualizálására. Mivel a 75 %-os jelenlét nincs meg, ezért a lelkész meghívását későbbi ülésre napolta el.

Az 1950. szeptember 17-i rendkívüli közgyűlésen már nyoma sincs az egyháztanácsíratról készült jegyzőkönyv tárgyilagos hangvételinek. Ez a nap a nagy indulatok és érzelmi viharok napja, még akkor is, ha az események már visszafordíthatatlan folyamat tudja csak megállapítani.

Az elnöklő Vonga László másodfelügyelő nem hallgathatja el a "szorongó érzést", mely lelkét ezekben a pillanatokban elfogja, amikor rávilágít arra az "elsötétülő homályra", mely a gyülekezet lelkészének "hirtelen, minden előzetes bejelentés nélküli távozását takarta".

A gyülekezet számára a homály elosztatását a személyesen meg nem jelent Duszik Lajos levele hozta, melyben utal hosszú eltűnésére, ami után már csak civilben ülhetett be a templom papi padjába.

Tájékoztatása szerint Vető Lajos püspök és Moravcsik Sándor esperes június 22-én megjelent lakásán, s elmondta, hogy az egyetemes felügyelőt az ÁVH arról tájékoztatta, hogy letartóztatására készülnek. A kényszerhelyzet hatására írásban nyugdíjazását kérte, amit a püspök sürgönyileg jelentett be az egyetemes felügyelőnek. Másnap elutazott Budapestre, hogy az egyetemes felügyelőtől többet tudjon meg. Magával vitte pünkösdi prédikációjának kéziratát is, mivel Kessler Ede segédlelkész "elejtett szavaiból" arra következtetett, hogy ez lehet oka eltávolításának. Szabó József püspöknek és Margócsi Emil egyetemes felügyelőnek felolvasta a prédikációt, akik megerősítették abban, hogy a beszédben semmi kivetnivalót nem lehet találni. Ezek után döbbenhetett rá arra, hogy feltehetőleg csapdába esett, kétségbeesetten kérte az egyetemes felügyelőt, hogy igazát bizonyítandó a belügyminiszternél kihallgatáson jelenhessen meg, de ezt, mint már idejétmúlt lépést elhárították. A levélben ezután emelkedett mondatokban emlékezik meg 33 éves miskolci szolgálatáról, s felajánlja alkalmoszerű szolgálatait a gyülekezetnek, hiszen " semmivel nem vádolhat senki, ami a Luther-köntös viselésére méltatlanná tett volna". Megállapítja azt is, hogy "KÉNYSZERBŐL ÁLLÍTTATTAM FÉLRE", ami a 88 megjelent egyháztag közgyűlése számára világossá teszi a nyugdíjazás tényleges körülményeit és az egyházi felsőbbség kényszerű, de dicstelen statisztálását az eseményekben.

Az egyházi hivatalnokok viselkedésének ismeretében különös erkölcsi helytállásról tesz tanúbizonyságot Vonga László másodfelügyelő, amikor indítványozza a Duszik Lajos főesperes 33 éves szolgálata iránti "őszinte tisztelet és ragaszkodás" kifejezésekképpen az általa szerkesztett rövid elismerő szöveg díjbeszédő általi köröztetését aláírás céljából az egyháztagok között. Az aláírásokkal kell szembeszállni azokkal a rágalmakkal, mintha a gyülekezet nem állt volna egy emberként lelkésze mellé a nehéz órákban. Az indítványt a búcsúzólevelet is "odaadó figyelemmel" hallgató gyülekezet természetesen magáévá teszi. A december 16-i egyháztanácsi jegyzőkönyv számol be arról, hogy 650 egyháztag aláírásával is ellátta a hűségnyilatkozatot, ami a politikai állásfoglalással is felérő tett fényében meglepően magas szám.

Az 1951 március 11-én tartott közgyűlés, melyen Smid István adminisztrátor lelkész számolt be a gyülekezet előző évi életéről, további bepillantást engedve a Duszik-ügy háttérébe.

"Február 21-én lépett szolgálatba Kessler Ede. Vele belépett a gyülekezet lelki megrázkódtatása. Ez a szerencsétlen ember, veszedelmes szenvedély hordozója azt képzelte, hogy itt megteremtheti a maga számára a biztos pozíciót, vádaskodásával, alattomos árulkodásával elvetette azt a magot, amelyből Duszik Lajos lemondása sarjadt ki."

Fájó szavak, kemény mondatok egy olyan embertől, aki élete alkonyán szolgálatra készen bocsátotta buzgalmát a gyülekezet szolgálatába, s odaadón, megértéssel vezette a gyülekezetet az elárvultság nehéz hónapjaiban. A fenti mondatok vélhetően nem alaptalanok. Úgy tűnik, hogy a beavatkozásra kész hatalom számára a gyülekezet egyik tagja szolgáltatott ürügyet.

Május 20-án újból összeült az egyháztanács. A 46 tisztségviselő közül szép számban 41 fő megjelent. A megjelentekből 28 fő dr. Weiszer Elek meghívását javasolta a közgyűlésnek, az 1951. június 10-ére kitűzött lelkészválasztó

közgyűlésen. A leadott 270 szavazatból 233 igen, 35 nem és 2 érvénytelen volt, így dr. Weiszer Elek meghívására került sor a Duszik Lajos esperes nyugdíjazásával megüresedő lelkészi állásba. A július 8-i közgyűlésen Király Lajos mérnököt választották meg egyházközségi felügyelőnek, s az új lelkész és felügyelő beiktatása 1951. július 15-én díszközgyűlés keretében megtörtént, így a miskolci gyülekezet több mint 12 hónap ideiglenes állapot után új, tette kész egyházközségi elnökséget választott.

Az október 5-ére kitűzött presbiteri ülés jegyzőkönyve alapján az új elnökség nagy lelkesedéssel vetette be magát a munkába. Bár az állam további korlátozó intézkedései nem soká késtek, így megszűnt a jogakadémia és megkezdődött a harc a miskolci temetők kisajátításának megakadályozása érdekében, a lelkész a gyülekezeti életet és a presbiteri tevékenységet több ötlettel kívánta felpezsdíteni.

Dr. Weiszer Elek lelkészi működése

A gyülekezeti élet az átélt viharok után hamar megnyugodott. Örömmel fordultak ismét a gyülekezetépítés szerény, de sok örömet hordozó hétköznapjai felé. Dr. Weiszer Elek, volt vallástanító lelkész megválasztása jó ötletnek bizonyult, hiszen a gyülekezet tagjait gyermekkoruktól jól ismerő, az Evangélikus Nőegylet korábbi elnökeként is közszeretnek örvendő lelkészt érte a megtiszteltetés, hogy ezekben a nehéz időkben az ország egyik legnagyobb múltú evangélikus közösségét tartsa együtt.

Dr. Weiszer Elek örömmel és felelősséggel fogadta a kihívást, s a jegyzőkönyvek tanúsága szerint is életműve betetőzéseként kezelte a hivatását. A megválasztását követő csaknem másfél évtizedes munkásságát a gyülekezet aranykorként érthette meg, hiszen a kedvezőtlen külső hatások ellenére is békés hitépítés folyt ezekben az években. Erről beszélnek az utókornak a rendkívül alapos és részletes 15-20 sűrűn teleírt oldalas éves lelkészi beszámolók, melyből a hívek életének rengeteg apró mozzanata is rekonstruálható maradt. Bár Duszik Lajos annak idején meglehetősen tekintélyelvűen irányította vallástanító lelkészeit, s néhány komoly konfliktus is tarkította az együtt töltött éveket, dr. Weiszer Elek igazi keresztényi szeretettel emelkedett felül a korábbi megpróbáltatások emlékére, s példás viszonyt alakított ki a nyugdíjas lelkészekkel. Duszik Lajos és felesége részére lehetővé tette a lelkészlakás megosztásával a szolgálati lakásban maradást, s visszatérő motívum a jegyzőkönyvekben a harmonikus együttműködés, mellyel a nyugdíjas lelkészek segítik a betegség, szanatóriumi gyógykezelés miatt időnként szabadságolását kérő lelkész munkáját.

Az 1952/53-as tanítási év lezárását követően szomorú szívvel állapítják meg, hogy új jelentkezők híján lényegében megszűntnek nyilvánították a vallástanítást városunkban. Szintén 1953-ban szünetet be a gyámintézeti gyűjtéseket, s csak gyülekezeti segély formájában engedik a szociális-karitatív tevékenységet, s ezzel egyik utolsó kisugárási terepétől fosztották meg az egyházakat.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc idejéből nem maradt írásos dokumentum. Megmaradt azonban Király Lajos felügyelő közgyűlési értékelése ezekről a napokról 1957. január havából, s ez az értékelés szinte vádirat a meghunyászkodó, mindenbe beletörődő keresztényietlen viselkedéssel szemben. Nem kis bátorságról tanúskodik e világos gondolatok kifejtése a megtorlás heteiben.

E szomorú intermezzo után a gyülekezet élete rendezett mederben folyik tovább a hétköznapok és ünnepek folytonos sodrában, míg az 1956-ot követő megtorlások

lezárásaként a 60-as évek közepén újbóli támadás indul a miskolci evangélikusság ellen.

Dr. Weiszer Elek elmozdítása a gyülekezet éléről

Az egyháztanácsai jegyzőkönyvek rendezett tárgysorozatainak már szinte egyhangúvá váló sorát szakítja meg 1964. áprilisában dr. Weiszer Elek tárgyilagos bejelentése, hogy a püspöki hivatalba kérték be, ahol a lelkészi állásról való lemondásra és a hernádvécsei lelkészi állás önkéntes elfogadására szólították fel. Tekintettel arra, hogy a felkínált lehetőséget visszautasította, a püspök egyházkerületi törvényszéki eljárást tett folyamatba ellene. A jegyzőkönyvben rögzítésre kerültek az alábbiak: „nemleges válaszában egyedüli indoka, hogy „nem hagyhatja kényszerítő ok nélkül hűtlenül cserben azt a gyülekezetet, ahol 30 esztendőn keresztül a gyülekezet legkülönbözőbb szolgálatai mellett, teljes bizalommal, egy emberként állt mögötte”.

Bár a Király Lajos, a betegség miatt lemondott felügyelő helyébe lépő Várnay Ernő személyesen jár el a püspöknél, az eseményeket a gyülekezet nem tudta feltartóztatni. 1964. júniusában Virágh Gyula esperes ismerteti a presbitériummal a szomorú tényt, hogy az egyházkerületi törvényszék határozata alapján a lelkészt azonnali hatállyal felmentik állásából, s a kisvárdai gyülekezetbe helyezik át adminisztrátori minőségben.

A püspök egyúttal Túrmezei Sándor hernádvécsei lelkészt nevezi ki - különös tapintatlansággal - miskolci adminisztrátornak. Tekintettel arra, hogy először a hernádvécsei lelkészséget ajánlották fel Dr. Weiszer Eleknek, a gyülekezet egy része Túrmezei Sándor ellen fordult, aki kétségbeesetten védekezett, hogy nyugdíjazása előtt ezse ágában sem volt a miskolci lelkészi állásra törekedni, még ha a püspöki intézkedés látszat szerint ezt is valószínűsíti. A gyülekezeti közgyűlésen szintén Virágh Gyula esperes magyarázza a felháborodott egyháztagnak a volt lelkész elleni érveket: zárközött modorú, nem tartott kapcsolatot a szomszédos gyülekezetekkel, elhúzódott a város társadalmi életétől, s ezen kívül illegális iratterjesztésben is részt vett. A közgyűlés a felsorolt látszatindokoktól még eltökéltebbé vált, határozatot hozott arról, hogy „egységesen ragaszkodik 13 éve megválasztott lelkészéhez”. A jegyzőkönyv 1-1 példányának felküldését kezdeményezik - groteszk módon - a párt központi bizottságához és az Egyházügyi hivatalhoz, abban a naiv hitben, hogy ezek a szervek szolgáltatnak majd igazságot lelkészüknek. Pár nap múlva megérkezik a cseppet sem kedvező, de várható válasz. Az egyházügyi Hivatal nem kívánt beavatkozni az egyház belső ügyeibe. A Hivatal szerint a lelkésznek „része volt olyan külföldi propagandaanyagok illegálisnak minősülő átvételében és terjesztésében, ami a mai egyházi vezetés szemléletétől idegen, sőt ezzel ellentétes és az állam számára is káros” Ezért a magunk részéről is egyetértünk az egyházi eljárással, amely az ország második legnagyobb városából dr. Weiszer Eleket egyházi okokból és büntetésből máshová helyezi át”.

Az ÁÉH-hoz történő fellebbezésből, ha más értelme nem is volt, annyi haszon keletkezett, hogy a gyülekezet számára az elmozdítás valós indoka világossá vált, s hogy ebben az egyházvezetés az állami akaratot hűen kiszolgálta.

A Weiszer-ügy során elszenvedett csapások miatt az egyházközség lelkészválasztási jogáról lemond, mivel élni ezzel nem akar, illetve nem tud.

A konszolidáció

Ezt követően a püspök dr. Fabiny Tibor csöglei lelkészt küldi ki gyülekezeti lelkészül. 1964. október 25-én megtörténik beiktatása, ahol az új lelkész a gyülekezet támogatását kéri a félelem és széthúzás állapotából való kiemelkedés érdekében, a szeretet jegyében. A gyülekezet hajója ezután révbe jutni látszik. Dr. Fabiny Tibor tevékenysége új impulzusokat ad a gyülekezeti életnek, örvendetesen nő a hitéleti alkalmak és növekedésnek indul az egyháztágok száma. Három éves miskolci tevékenységet követően Az Evangélikus Teológiai Akadémia egyháztörténeti tanszékének tanszékvezetői helyének megürülését követően dr. Fabiny Tibort előbb 1 évre, majd véglegesen meghívják az állásra, így 1 éves átmeneti időszakot követően újból lelkészválasztás elé néz a gyülekezet. Felmerül a gyülekezet egyes tagjai részéről dr. Weiszer Elek visszahívásának gondolata is, de világi pályára történő kényszerű távozása, valamint kora miatt személye ekkor már nem jelenthetett volna tartós megoldást az egyházközségnek, ezért a korábban már segédlelkészként megismert, miskolci kötődéssel rendelkező Szabik Imre felé fordul a gyülekezet bizalma, akit előbb 1 évre helyettes lelkészként rendelnek a gyülekezetbe, majd dr. Fabiny Tibor végleges távozása után 1968-ban gyülekezeti lelkésznek választanak. Dr. Fabiny Tibor, majd Szabik Imre gyülekezetépítő munkája lényegében a rendszerváltozás küszöbéig ívelően konszolidálja a miskolci evangélikus közösséget, tevékenységük alatt az állami és egyházi többség már nem avatkozik be közvetlenül a gyülekezet életébe. De a 40-es évek végétől a 60-as évekig terjedő időszak tapasztalatai máig ható keserű élményként hatnak.

A tapasztalatnál azonban erősebb lehet a bizakodás. Erre vonatkozóan Csengey Gusztáv költőnek, a Miskolci Evangélikus Jogakadémia tanárának az evangélikus énekeskönyvben álló verse szolgáljon biztatásul:

"Mindenkor megnyugtat bölcs intézkedésed.
Szent akaratoddal csak javamat nézed.
Téged áld a lelkem odaadó hitben,
Gondviselő Isten."

Dokumentumok:

Duszik Lajos főesperes levele az egyházközséghez 1950. szeptember 12-én.

Testvéreim! Híveim!

Lelkiismeretem indít reá, hogy ez írást megírjam. Tartozom vele. Tartozom vele gyülekezetemnek, mely egyszerre csak azt látta, hogy valami történik, amit nem ért. Lelkésze, akit megszokott napról-napra, nemcsak vasárnapon a templomban látni, egyszer csak eltűnik, majd négy hét múltán megjelenik ugyan a templomban, ha be is ül az u.n. papi padba, de - civilben,

Mi történt? Ez év június 22-én délben megjelenik lakásomon dr. Vető Lajos püspök, Moravcsik Sándor esperes kíséretében és tudomásomra adja, hogy: az egyetemes felügyelő előtt megjelent egy államvédelmi tiszt s jelezte, hogy a miskolci ev. pap. rövidesen letartóztatásba kerül. Idő nem lévén a hosszas tépelődésre és értekezésre, tehát legott íróasztalomhoz ültem s a 144/1950 sz. alatt iktatva röviden megírtam, hogy "a mai nappal nyugállományba helyezettnek tekintem magam." Ez írást a püspök magához vette, miután félreállításom tényét az egyetemes felügyelőnek sürgönyileg bejelentette.

Másnap, június 23-án Budapestre utaztam, hogy az egyetemes felügyelőtől részleteket tudjak meg. Mivel a mellém rendelt segédlelkész: Kessler Ede többszöri elejtett szavaiból következtettem, hogy pünkösti igehirdetésem miatt kerülhetek az államvédelmi hatóság kezébe, ezt az igehirdetésemet, melyet szokás szerint gondosan, írásban elkészítettem Budapesten az egyet. Felügyelő, valamint az ott tartózkodó Szabó József püspök és Margócsy Emil kerületi felügyelő előtt felolvastam, és pedig azt a részletet, melybe a butaság és a rosszakarat politikumot vegyíthetett volna. Eredmény? Szabó püspök kijelentette, hogy semmit sem talál benne, amit nem dicsőségére szolgálhatna szerzőjének.

Ő egyébként azt is kijelentette, hogy bámulja azt a prédikátort, akiről tudja, hogy vasárnapról vasárnapra szolgál a szószéken s harminc év múltán telt temploma van. Én azt kértem az egyetemes felügyelőtől, hogy szerezzen nekem kihallgatást a belügyminiszternél, aki előtt igazolhatom, hogy még a múlt év novemberében itt, az államügyészség vezetője előtt, mint fogházi szolgálatot teljesítő ev. lelkész lettem az esküt a Népköztársaságra, s én ez eskümet becsületesen megtartottam, az államkormányzat ellen soha nem izgattam, s a magyar néphez, mint esküdtem, soha hűtlen nem voltam, hisz gyermeke vagyok, s hűtlen nem leszek. Ehhez eskü nem kell! Miniszteri kihallgatásra irányuló kérelmemet az egyet. Felügyelő azzal háritotta el, hogy most már az felesleges.

Testvéreim! Híveim! Egész életemben hittél és hitben éltem; most is tudom, hogy semmisem történhetik velem az én mennyei Atyám akarata nélkül, tehát ebben a gonosz ügyben is az ő kegyelmébe vetett hitem az erősségem. "Nincs oly rejtett dolog, ami napvilágra ne jönné." itt is látni fogjuk.

Kenyeremet, lakásomat elvesztettem, de jogomat a szószéken leendő megjelenésemhez nem, mert semmivel nem vádolhat senki, ami a Luther-köntös viselésére méltatlanná tett volna. Amíg az Úr testi-lelki kegyelmi ajándékait továbbra is meghagyja nálam, mindig boldogan fogok az én miskolci gyülekezetemben olykor-olykor szolgálatára állani - KÉNYSZERBŐL ÁLLÍTTATTAM FÉLRE!

Azt a kitüntető és boldogító kapcsolatot, melyet hivatalomba lépésemkor március 11-én az Úr keze font szívünk köré, kényszerűségből feloldottnak minősíthetik, azonban szeretetemet senki és semmi meg nem szüntetheti, az mindhalálig az én miskolci gyülekezetemé marad.

Mégis most, amikor meg kell válnom hivatalomtól szívemben a fájdalom átolvad a hála érzetébe.

Végig száll az emlékezetem 33 esztendőit meghaladó itteni szolgálatomon és leborul lelkem az Úr kezére: "Kisebb vagyok Atyám minden hűségénél és jó tetteidnél, melyet velem, szolgálóddal cselekedtél".

(I Mózes 32:10) Emlékezem. Havas szél vágta arcomat, midőn 1917. február 28-án de. 10 órakor épületünk kapujában megállottam s rápillantottam toronyóránkra, amint a hóhullás fehéren besávozta. Felsőhajtottam boldogan. Mert amiről álmodtam, amit vágyaimban láttam, amiért imádkoztam, azt megadta az Úr: Templom, gyönyörű templom adatott nekem munkaterül, áldott lélekműhelyül...

Ahonnán jöttem, ahol előzőleg 8 évet szolgáltam, a szatmári gyülekezet templomtalan volt. Nem tudjátok ti, boldog miskolci evangélikusok, micsoda kincset adott nektek az Úr a mi áldott, gyönyörűséges templomunkban! Ez, a templom lett az én boldog otthonom és lelkesítő programom. Szüntelenül égett, lobogott lelkemben a törekvés: megtölteni a templomot! Ma boldogan látom, hogy az álom valóra vált, törekvésemnek eredménye lett: ma már meleg, vonzó lett a templom, ma már erőteljesen zeng az ének, ma már nem ásítanak az üres padok, ezek a koporsói minden prédikátori álomlátásnak.

Áldja meg az élő Isten ezt az egyházat égő lelkű, éber és hű pásztorokkal és hű tagokkal, áldja meg templomát, hogy benne mindig hatalmasan szóljon az Ige, mely "Isten hatalma minden hívőnek üdvösségére" (Róma 1:16) Legyen áldott minden hajlék, melyben evangélikus szívek dobognak, gyermekeink nevednek az Úr félelmében, ifjaink, leányaink tündököljenek, mint ékes liliomok, férfaink, asszonyaink lássák nevedni gyermekeiket, "olyanok legyetek, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, mely idejekorán megadja gyümölcsét, és levele nem hervad el és minden munkájukban jó szerencsések legyenek." (I. Zsoltár 1:3)

Az Úr a mi erős várunk, legyen a mi oltalmunk és erősségünk! Amen.

Miskolc, 1950. szeptember 12-én.

Duszik Lajos s.k.

Smid István adminisztrátor lelkész beszámolója az 1951.03.11-i egyházközségi közgyűlésen

Midőn Péter apostol első pünköszt alkalmával szívbemarkoló hatalmas beszédét elmondta, a hallgatóság soraiban sűrűn hangzott a kérdés: Vajjon, mi lesz ebből? Új gondolatok, új eszmék születésekor, új törekvések, új célok előretörésekor, nagy szellemi mozgalmak, forradalmi tüzek fellángolása idején, ott lebeg az ajkakon, ott forog a szívek mélyén a kérdés: "Vajjon, mi lesz ebből? A kereszténység világba lépése, a mohamedán hatalom felragyogása, a reformáció, a francia forradalom megrázta az emberiség lelki világát, s eléje vetítette a nagy kérdést, vajjon mi lesz ebből? s kitűnt, hogy új, felfrissítő erőket vitt bele az elposványosodás veszélyével fenyegető népéletbe mindegyik.

A legújabb, arányaiban s méreteiben legnagyobb mozgalom az un. szocialista forradalom, mely a népélet folyamát új mederbe akarja vinni, mint ahogy a Duna víztömegét új mederbe vezette át Trajánus idejében a mérnöki tudomány. Ez a szocialista forradalom olyan változásokat hozott napvilágra, milyenekről a múltak virágos szőnyegén járó embernek sejtelve sem volt, olyan megrázkódtatásokat váltott ki az emberiség jelentékeny részéből, hogy milliós tömegek vesztették el világos látásukat s valami nagy bizonytalanság érzete fogta meg szívüket, úgy hogy úgy érzik, kicsúszott lábaik alól a talaj. Érdekes volna részletesen rámutatni azokra a szakadékokra, melyek a múlt és a jelen között keletkeztek, a gazdasági, ipari, szellemi-lelki, társadalmi, vallási, erkölcsi élet síkján, de ehhez több idő kellene, mint amennyi rendelkezésemre áll, azért ami hozzánk legközelebb esik, annál maradok, a vallás-erkölcsi élet területén. Itt is elég tág tér nyílik a tépelődő emberi lélek számára, hogy a nagy kérdés minden vonatkozásban eléje lépjen: Vajjon, mi lesz ebből?

Az iskolai vallásos nevelés egyre szűkebb térre szorul, szinte kiszorul az iskolákból. Bár törvény szerint teljes vallásszabadság van, mégis sokan a közélet irányítói közül rossz néven veszik a szülőknek, ha gyermekeiket vallásos nevelésben részesítik, vagy ha az állam szolgálatában álló szülők vallásos hitük követeléseit követve templomba járnak, szentségekkel élnek, s az egyház közigazgatási, s karitatív munkájából kiveszik részüket.

A materialista világnézet hódításával megváltoztak az erkölcsi felfogások, nevelési elvek is. Ami azelőtt érinthetetlen szentségnek számított, ma semmibe vett hiábavalóság. Örök életűnek hirdetett erkölcsi, vallási igazságok elavult, múzeumba való régiségeknek minősülnek. Sokan azt hirdetik, hogy a keresztény egyház fenséges istenhitével, komoly önmegtagadást sugárzó erkölcsével, hullámsírba merül, s a parton állók megindulás, fájdalom nélkül látják, hogy az egykor hatalmas alakulat, hogyan süllyed el a jövődők tengerébe, s bizonyos titkos örömet éreznek, hogy az egyház hatalmi pozícióját kénytelen átengedni az anyagelvűség uralmának.

Mi lesz ezekből? Kérdi az aggódó kishitűség, s az események hatalmas hullámverésében, mint egykor a Genezáreth taván hajózó, a viharok magjába került tanítványok ajkáról hangzik el az idők ura felé a kétségbeesettek kiáltása: Ments meg Uram, mert mindnyájan elveszünk.

Mit féltek kicsinyhitűek? Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti mennyei Atyátoknak, hogy adjon néktek országot, hangzik az örök világból a biztató üzenet.

Ha a forradalmi láz leszáll, a vulkanikus lángok lelohadnak, s a kristályosodási folyamat elkövetkezik, s a lobogó szenvedélyek helyét a nyugodt, az események szűrőjén átvezetett, tisztult felfogás, a mindent mérlegelő józan gondolkodás foglalja el, bekövetkezik annak belátása, hogy az örök nagy probléma, a világ teremtése, a fejlődés törvény a teremtő, világkormányzó Istenség kikapcsolásával megoldhatatlan, hisz törvényszerűséget, melynek létét a materialista világnézet legkimagaslóbb szószólói is elismerik a természeti világban, a fejlődés minden skáláján, teljes képtelenség elképzelni törvényadó szellemiség nélkül. Bekövetkezik annak belátása is, hogy a legteljesebb kollektív gazdálkodás s a mindenható állami kapitalizmus se nélkülözheti sem a termelés, sem az ipar és kereskedelem terén az egyéni kezdeményezést, és az egyéni képességek megkötöttség nélküli érvényesülését. A tudomány nem bírja el sokáig a koreszmék és törekvések terhét, szabad akar lenni minden korlátozás nélkül, ha lényegét nem akarja veszélybe dönteni. A legragyogóbb szocialista államrend sem nélkülözheti a párt, osztály, nemzeti, vallási válaszfalakat átlépő humanitárius alakulatok munkáját. Világos lesz, hogy az államok biztonságát jobban őrzik a hűség, jóság, önfeláldozó készség, a mások jogos kívánságainak méltányoló elismerése, mint a szuronyerdők, az ágyú és tankóriások, a hajók ezrei, s a repülőgépek százezrei, s a gyilkos atombombák. Világos lesz, hogy a modern élet molochjainak, mint a prestige és a suverenitás, át kell adni a hatalmat a jóság, a szeretet, a békesség angyalainak. Úgy derülhet csak szebb, boldogabb világ az emberiségre, ha az evangélium fenséges igéi a gyakorlati élet mozgatóivá válnak. Szilárd a meggyőződésem, hogy a mostani szociális forradalom, látszólag vallás és egyház ellenes irányzata dacára nagy lépéseket tesz majd az evangéliumi igazságok érvényesülése felé. Ezért nem kell félni tőle. Az isteni kegyelem és hatalom, a látszólag félelmeset jótékony hatóerővé és nagy áldások folyamává teheti és teszi. Az emberiség élete hasonló az anyaföld életéhez. Prohászka Ottokár: A föld és ég, s a világhírű geológus Cholnoky Viktor: A föld történetében nagyszerű képet fest ama megrázkódtatásokról, melyek a föld mélyének mai alakjához vezettek. A vulkanikus kitörések izzó lávája ma a legnemesebb szőlőfajták termőtalajává vált, a mélységek zordon világából kiemelkedett hegyek, gyönyörű lombos vagy fenyves erdőket nevelnek, ahol dalos madarak fészkelnek, ürge vadak tanyáznak, keblükből üdítő források fakadnak, melyben kincsek rejtőznek. A föld kataklizmája nagyszerű átalakulásokhoz vezetett. Így lesz az emberiség életében is. A vulkanikus kitörések, a harag és a gyűlölet lávája, háborús rémségek pusztításai egy időre poklot teremthetnek a földön, de aztán jön a nagyszerű átalakulás és a föld mennyei Jeruzsálemmé válik, ahol az istennek dicsősége ragyog, ahol nem lesz kézzel csinált templom, mert minden szívből templom lesz. Azok a kilengések, melyek vallási és erkölcsi vonatkozásban megdöbbenetek, csak időleges jelentőségűek. Átmenetileg keserű fájdalmat okoznak az emberiség jobbainak, de magát az emberiséget ezért féltetni nem kell. Nem lefelé megy, nem lefelé visz az útja, hanem felfelé, nem a posvány felé, hanem a szebb, tisztább magaslatok felé. Ez a hit tölti be a lelket és ettől a hittől áthatottan bízó szemmel nézek az emberiség jövője elé és tudom, hogy egyszer a föld betelik Isten ismeretével, világos látással nemes érzésekkel, amikor nem arra gondolnak, hogyan lehet mentül több kincset összehalmozni, mentül több busineszt zsebrevágni, mentül több fájdalmat okozni, hanem arra, hogy mentül több örömet hintsék el magvait és a föld Isten kertjévé, az ember pedig a jó, gondviselő Isten édes gyermekévé válják. Ezeket el kellett mondanom, amidőn az 1950-ik évről jelentést teszek és feltárom a miskolci egyház 1950-es történetét.

Mindjárt január 17-én kínos meglepetés érte a miskolci egyházat, amidőn megindult a Nőegyletnek a felszámoltatása. Március 9-én megszűntnek nyilvánított a

Nőegylet működése. Szükséges volna annak megállapítása, hogy nem történt-e részünkről valami mulasztás, aminek következtében az államhatalom rendelkezései értelmében a működését le kellett állítani. Vagy nem történt-e az állam részéről olyan intézkedés, amely a demokrácia alapelveivel nem egyeztethető össze és érvényes alappal nem bír. Ez a kérdés azért volna tisztázandó, mert több helyütt az evangélikus női szervezetek minden további nélkül folytatják karitatív munkájukat éppúgy, mint a múltban.

Február 20-án a fogházi szolgálatot a lelkészek számára eltiltották, se bibliát, se énekes könyvet nem juttathatnak el fogoly testvéreinknek. Ezzel kapcsolatban felemlíthetjük azt is, hogy a kórházi lelkészi szolgálatot is oly mértékben korlátozta a hatóság, hogy csak nagy nehézségek árán lehetséges beteg testvéreinket lelkipásztori gondoskodás tárgyává tenni. Február 21-én lépett lelkészi szolgálatba Kessler Ede. Vele együtt belépett a gyülekezet lelki megrázkódtatása. Ez a szerencsétlen ember, veszedelmes szenvedély hordozója azt képzelte, hogy itt megteremtheti a maga számára a biztos pozíciót, vádaskodásával, alattomos árulkodásával elvetette azt a magot, amelyből Duszik Lajos lemondása sarjadt ki. Június 22-én a már részleteiben is ismert körülmények között Duszik Lajos beadta lemondását, nyugdíjazását kérte. Előzőleg lemondott az állásáról Kubassy Ákos kántor, miután az elé a probléma elé volt állítva, vállalja-e a tanítói állásról való elbocsátását, ha meg akar maradni kántornak. Fájó szívvel lemondott kántorunk hivataláról, helyét, illetőleg munkakörét Becht József orgonaművészünk tölti be. Hálára kötelező módon. De a temetéseken aktív részt ő sem vesz és a lelkészekre hárul most az a feladat, hogy a temetéseken az éneklést lássák el.

Meg kell említenünk, hogy április 19-ikén a Nőegyletnek ingóságait, felszerelését hatósági rendeletre elvették és valószínűleg az MNDSz rendelkezésére bocsátották.

Június 22-én az esperes és a püspök együttes elhatározása folytán én vettem át az egyház adminisztrációját. Meglehetősen nehéz napokban, mikor feleségem, 48 éven keresztül hűséges élettársam, utolsó nagy harcát vívta. Nehéz volt a megbízást elvállalnom és ezért, ha minden nem ment úgy, olyan simán az egyházkormányzásban, mint szerettem volna, bocsássák meg s tudják be annak, hogy korom magas, a veszteségem nagyon súlyos, amelynek a terhe még most is ránehezedik a lelkemre. Egyet azonban kijelenthetek, hogy nem a jóakaraton múlt, ha valami hiányoznék. Itt hálás örömmel számolhatok be arról, hogy munkatársaim legteljesebb és szeretetsugárzó működésükkel támogattak s közöttünk igazán szép harmónia uralkodott.

Az egész adminisztrációs idő alatt a gyülekezet életét a lelkészválasztás kérdése hozta mozgásba. Sok gyűlés, tárgyalás, sok tervezgetés, kísérletek a lakásügy megoldása érdekében töltötték ki az időt, amely Duszik Lajos két hónapi szabadságos idejének letelte után következett. Ma úgy áll a helyzet, hogy a lakásügy holtpontra jutott, vagy legalább is oly pontra, amelyből igen nehéznek látszik a kibontakozás. És így az a megoldás, hogy a miskolci egyház lelkészének a püspököt idehozassa egyelőre kilátástalannak látszik, ha csak valami isteni csoda nem segít. A valószínűség azonban, hogy az egyháznak más megoldást kell keresnie a lelkészi állás betöltése céljából. Bizonyára a szentlélektől megvilágosított és az Isten lelkétől megihletett, a szeretet jegyében működő egyház meg fogja találni azt a megoldást, amely a gyülekezet belső békéjéhez, megnyugváshoz és egy szép biztató jövő kibontakozásához vezet.

Király Lajos egyházfelügyelő megnyitó beszéde az 1952. január 27-i egyházközségi közgyűlésen

Mélyen tisztelt egyházközségi közgyűlés!

A templomi igehirdetés áldott üzenete: "Ha lehetséges, amennyiben rajtatok áll, minden emberrel békességben éljetez," kétszeresen szól hozzám. Egyrészt hallom boldogult Édesatyám üzenetét, kinek az Ige volt életének vezérlő gondolata s eltávozás előtt ezt hagyta nekem áldott szellemi örökségül, másrészt szól hozzám mennyei Atyám üzeneteként, ami ma sokszorosan nyert jelentőségében, midőn az egész világon nyugtalanság és békétlenség van. Bármilyen békétlenség is van a világon, s bármilyen gyűlöléssel is vesz körül a világ, az Ige tanítása örökké megáll. Az igazi békesség nem külső körülmények szerencsés alakulásának az eredménye, hanem belső viszonyunknak, Istennel való békességünknek áldott következménye. Az úr megadta a Golgotha keresztjében bűneink bocsánatát és szent Fiának vérében megismertette velünk szeretetének kimeríthetetlen gazdagságát, ugyanakkor pedig el is jegyzett bennünket Magának, hogy életünkkel tegyünk bizonyosságot Őróla, s legyünk szeretettől áthatott segítőtársai másoknak. A mi evangélikus egyházunknak, Krisztusban testvéreinknek, a mai közgyűlésünknek is ez Igével küldi áldását a mi mennyei Atyánk és tesz mindnyájunkat felelőssé abban, hogy az Ő szeretetében járva, hirdessük az igazi békességét. Mindnyájan méltatlanok, mind bűnösök vagyunk. Csak e legutolsó évben is mennyiszert voltunk békétlenek és voltunk mi magunk éppen e békétlenség okai. Ha egyházunk belső életére gondolunk, vagy a keresztyén Egyházak belső villongásai elevenednek meg előttünk, mindig meg kell látnunk, hogy mindezért nem okolhatunk mást, csak saját magunkat. Igen, a mi békétlenségünk sugárzik ki másokra, holott Atyánktól vett áldásként mibőlölünk kellene Krisztus békességének sugározni. Midőn ezt büntudattal meglátjuk, megismerjük és megvalljuk, kérjük a Mindenhatót, hogy a most kezdődött új évvel tisztább, szentebb, szeretettel teljesebb étellel szolgálhassuk embertársainknak Istennel való megbékélését. Ennek a szeretetnek és békességnek jegyében kell lefolynia mai közgyűlésünknek, s ez kell, hogy jellemezze egész életünket. A közgyűlés munkájára Isten áldását kérve, mai Közgyűlésünket megnyitom.

Dr. Weiszer Elek lelkész beszámolója az 1953. január 23-i egyházközségi közgyűlésen

Mélyen tisztelt Egyházközségi közgyűlés!

Régi szokás a mi egyházunkban az, hogy az egyház vezetősége évente beszámol az elmúlt év munkáiról és programot ad a jövő évre. A mostani idő minden eddiginél jelentősebb történést hord méhében s ezért én nem nézek hátra, hanem hívő szemmel keresem a ködös jelenből mind jobban alakot öltő jövőt.

Ha vizsgáljuk az Egyháznak Istentől rendelt feladatát, akkor nemcsak azt látjuk, hogy az egyház a Szent Lélek által egyé lett megváltottak gyülekezete, hanem megismerjük, hogy az Egyház az Isten országának földi hordozója, mintegy magva annak az országnak, mely mindnyájunk lelkében él, s melynek kiteljesedését az egész teremtett világ sóvárogva várja.

A Sátán, miután megbontotta a megváltott ember kapcsolatát Istennel, egyrészt elhitette az emberrel azt, hogy a látható Egyház a Krisztus teste, s mint ilyen záloga az üdvösséges örök létnek, másrészt ezt a testet is sok-sok egymás ellen küzdő részre bontotta fel, hogy ellenálljon Krisztus azon óhajának: hogy mindnyájan egyé legyenek, s keresztül vigye a maga kívánságát, hogy mindenki mindenkinek ellenségévé legyen.

Szomorú tény, hogy ezekben a sorsdöntő napokban az egyháznak hivatalos vezetői is vakok módjára botorkálnak a sötétben s iparkodnak a szeretet mindent eltűrő, elfedező és szolgáló élete helyett a számonkérő, megbosszuló gyűlölet uralmának igazságát hirdetni. Szemellenzős merev nézéssel belefúrják tekintetüket a világ új csodáinak, a technika vívmányainak, a fizika feltárolt rejtelseinek, az alkotások tömegének szemléletébe, s nem veszik észre, hogy "a fejsze a fák gyökereire vettetett".

Hiába fárad ez a világ éjjel-nappali munkával a technika fejlesztésén, az emberi lélek emelésén, a népek egyesítésén, ha hiányzik mindennek alapja: a Krisztusban teljessé lett, önmaga életét másokért áldozó szeretet.

A gyűlölet mások életét áldozza fel önlétének fenntartása érdekében, s éppen ezzel is önmagát pusztítja.

Mostan, midőn minden valószínűség szerint ez évben el fog dőlni a világ jövődjének fejlődésének irányvonala, az Egyház nem zárkozhat el a feladatok felmérésétől, s az útmutatás elől. Egészen hamis bűnbánattal nem állíthatjuk azt, hogy mivel nem mondtuk meg a múlt uralkodó rendszernek hibáit, ezért elvesztettük a megbízatást arra is, hogy a jelenlegi hibákat feltárjuk. A hibák feltárása az önistenítő uralkodók üldözését eredményezi, s ha gyávák voltunk a múltban vállalni az igazság és szeretet keresztjét, bizony nem azzal büntet az Úr, hogy hallgatással biztosítsuk szenvedésmentes életünket, hanem a szeretet és igazság tüzeit oltja belénk, hogy vállalva a keresztet, megmentsük a helytelenül kormányzó és kormányzott embereket az igazságtalan és szeretetlen cselekedetektől.

A pusztító kritika nem épít, s ettől Isten országa sem épül.

Egyházunknak nemcsak az a bűne, hogy elzárkozott a világ elől, hanem az is, hogy a világ helytelen útján igenlésével akar a maga részére a világban menedékhelyet biztosítani. Csak önmagára gondolt akkor, mikor a feladata mások megmentése is volt.

Egyházunkra is vonatkozik az Úr örökérvényű megállapítása, hogy "aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt, és aki elveszti énérettem, megtalálja azt".

Persze az is bűne az Egyháznak, ha elegyedik a világgal. Az a tény azonban, hogy nem elegyedhet, nem jelenti a világgal való nemtörődést. Az egyház mindig Istennel néz, Tőle kap útmutatást, s ez útmutatások mindig az embertársak javát szolgálják.

Minden időben és helyzetben Isten akarata szerint szolgálnak a helyes utat nem ismerőknek, hogy azok is megismerjék a szeretet által Istent, s lássák épülni az Ő országát, itt a földön is.

Isten népének nincs magántulajdona, mert tudja, hogy minden Istené. Szentnek érzi a rábízott javakat, legyenek ezek akár lelkiek, akár anyagiak. De éppen ebből folyik az is, hogy minden reá bízott javat, legyen az akár a saját élete, vagy tehetsége, hatalma, vagy erőtlensége és halála is, sáfárságra adott tulajdonul, Krisztusi indulattal, az Úr akarata szerint mások javáért szentül kezeli.

Isten népe minden helyzetet Istentől fogad el, s Őreá nézve old meg. Nem ócsárol másokat a sötét cselekedetekért, hanem szeretettel világítja meg azokat. Meglátja és megmutatja a helytelen dolgok szükségességét és bizonyoságot tesz a helyes útról. Isten népének életprogramja a szüntelen örvendezés és naponkénti halálrévén állás végtelen skáláján zengi az Ő országa eljövételét. Az Ő végtelen szeretetéből legyen a mi evangélikus egyházunk ennek hirdetője és megvalósítója.

Az Úr megszentelő kegyelmét kérve mindnyájunkra az egyházköztség közgyűlését megnyitom.

Király Lajos felügyelő megnyitó beszéde az 1957. január 6-i egyházközségi közgyűlésen

Mélyen tisztelt Presbitérium! Kedves Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Bocsássatok meg, hogy a szokott rövid elnöki megnyitó helyett ez alkalommal kissé bővebben foglalkozom azokkal a kérdésekkel, amelyek bennünket, evangélikus keresztyéneket is szívünk mélyéig megragadtak és foglalkoztattak.

Ti mindnyájan tudjátok, hogy az én életem egyik legfontosabb vezérlő gondolata Krisztus tanácsa: Keressétek először Istennek országát és az Ő igazságát. Természetes volt tehát, hogy akkor, midőn az egész nemzet fájdalommal vette tudomásul a mind szűkösebbé váló életlehetőségeket, gazdasági és kulturális életünk idegen és ellenséges voltát, nekünk, Krisztus népének sem lehetett szótlanknak maradnunk.

A keresztyének egy része a felsőbb hatalmasságnak való engedelmesség páli tanítására hivatkozva behunyta a szemét a nyilvánvaló igazságtalanságok előtt és vakon helyeselt mindent, amit e hatalmasság tett, elnyomott minden olyan törekvést, amely nem fedte száz százalékig az állami hatóságok álláspontját. E felfogást nem lehetett volna menteni akkor sem, ha egyházunk ilyen szellemű vezetői teljes pauperizmussal vállalták volna az egyháztagok sanyarú helyzetét és életkörülményeit, de minden hívőt megdöbbsent az, hogy ezen egyházfők, a világi államvezetőkhez hasonlóan aránytalan anyagi juttatásokban részesültek, s ilyen körülmények között hirdették a türelmet és békességet.

A keresztyének legnagyobb része azonban teljesen passzív maradt a mindennapi élet bajaival szemben, nem hallotta meg Istennek ítéletét ezekből, s éppen ezért nem is kereste a megfelelő megoldást sem. A hegyi beszéd fenti idézetének folytatását: "... és ezek mind megadatnak néktek" úgy értelmezte, hogy a keresztyéneknek semmit sem kell tenni, hogy az igazságosság bekövetkezzék, s ez még abban is megakadályozta őket, hogy Istennek országát keressék először.

Az októberi forradalomban kitűnt, hogy a szabadságharc hősie erőfeszítéseit éppen az a fiatalság vállalta, amelytől a krisztusi tanításokat leginkább el akarták zárni, s amely egy évtizeden át a marxi ideológiával táplálkozott, helyesebben azzal táplálták. E harcnak nem voltak vallási motiválói, mert Mindszenty kiszabadítása nem ellenforradalmi tünet volt, hanem az emberekben újraéledő igazságosság egyszerű következményeként jelentkezett, mely eltörölte a politikai bűnösöknek gyűlölettől szigorított büntetését.

A november 4-vel megindult katasztrófát nem ellenforradalmi erők robbantották ki, hanem az a félelem, hogy ilyen erők feltámadhatnak és hatalomra juthatnak. Mi azonban ebben is csak ürügyet látunk arra, hogy a régi hatalom birtokosai elnyomják az eddig szabaddá lett nép törekvéseit.

Keresztyénségünk eddigi hibás hatalomtámogató politikája, illetve érdektelen, megalkuvó visszahúzódása nem tartható fenn, ha bennünk Krisztus Lelke, indulata lakozik. Ellenforradalmat igazolni akaró hazugságokkal nem támogathatja a leigázás jogosultságát, de nem szolgálhatja a fellobbanó gyűlöletet sem. Mindenki iránt érzett szeretettel kell keresni a kibontakozás útját, melyen nem szabad semmi igazságot sem felfedetlenül hagynia, de gondoskodnia kell arról is, hogy a felfedett hazugságok ne robbantsanak ki újabb szenvedélyeket, hanem szeretettel tisztázzák a jövő fejlődés igaz útját.

Egyházi vezetőségünk ilyen szellemű tagjainak megválasztását ajánlom testvéreim figyelmébe, s ezzel a mai gyűlésünket megnyitom.